

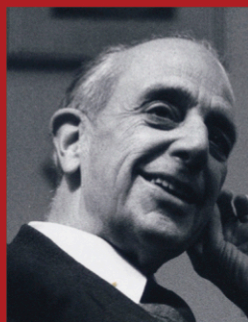
Llorenç
Villalonga

Dood van een
dame

& De verleidingen

MENKEN KASANDER & WIGMAN UITGEVERS

LLORENÇ VILLALONGA I
PONS (PALMA DE MALLORCA,
1897-1980) COMBINEERDE
ZIJN WERK ALS ARTS

In *Dood van een dame & De verleidingen* zijn twee romans met een doorlopende verhaallijn samengebracht in één band. In het eerste deel ligt de rijkste dame van Mallorca op sterven. Een stoet van lijkenpikkers trekt voorbij en ontketent een storm van herinneringen in het brein van de zieltogende dame. Met spanning wacht Palma de Mallorca op de bekendmaking van het testament van de kinderloze Obdúlia, maar de wispelturige dame heeft nog één grote verrassing in petto.

Het tweede deel is een fascinerende en vermakelijke dubbelroman over twee vermogende dames, de ene met een duister verleden, de andere met een precaire toekomst, beide verwickeld in een fatale liefdesgeschiedenis. Elk op hun eigen manier trachten ze de tand des tijds te ontlopen op het dynamische Mallorca van de jaren dertig, waar bandeloze buitenlanders met de dag meer het straatbeeld bepalen, tot groot ongenoegen van de lokale adel en bourgeoisie.

In *Dood van een dame & De verleidingen* schetst Llorenç Villalonga op hilarische wijze de pijnlijke overgang van een feodale samenleving naar een mondain toeristenparadijs. Het verhaal maakt deel uit van de romancyclus 'De mythe van Bearn', die wordt afgesloten met Villalonga's bekendste roman *Bearn o La sala de les nines*, in het Nederlands uitgegeven onder de titel *Het geheime leven van Toni de Bearn*.

MET DE JOURNALISTIEK
EN DE LITERAATUUR. HIJ
SPECIALISEERDE ZICH ALS
PSYCHIATER IN FRANKRIJK,
WAAR HIJ IN AANRAKING
KWAM MET DE ROMANKUNST
VAN MARCEL PROUST, DIE HEM
DIEPGAAND BEÏNVLOEDDE.
VILLALONGA GELDT ALS
EEN VAN DE BELANGRIJKSTE
SPAANSE SCHRIJVERS VAN DE
TWINTIGSTE EEUW.

ISBN: 978-9491495632

Llorenç
Villalonga

Dood van een
dame
& De verleidingen

Roman

Uit het Catalaans vertaald
door Frans Oosterholt

Eerste druk
2016

Menken Kasander & Wigman Uitgevers
Leiden

Deze uitgave werd vertaald met een
subsidie van het Institut Ramon Llull.

LLL institut
ramon llull
Llengua i cultura catalanes

De vertaler ontving voor deze
vertaling een werkbeurs van het
Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel:

Mort de dama / L'hereva de donya

Obdúlia o Les temptacions

© Heirs of Llorenç Villalonga

Nederlandse vertaling en nawoord:

©2016 Frans Oosterholt /

Menken Kasander & Wigman

Uitgevers, Leiden

Illustratie omslag:

Ramon Casas, Julia

ISBN 9789491495632

NUGI 302

www.mkw-uitgevers.nl

Meld u aan voor onze nieuwsbrief

door een bericht te sturen aan:

info@mkw-uitgevers.nl

Dood van een dame

INTRODUCTIE

De buurt is eerbiedwaardig, adellijk en stil, met nauwe straten en ruime huizen die onbewoond lijken. Tussen de dakranden laat de hemel zijn heldere blauw trillen als een lans. Het gras groeit in de voegen tussen de stenen, groot als zerken. De stilte wordt nu en dan verbroken door klokgelui.

Men ziet nooit een passant in die buurt. ‘De eigenlijke bewoners van die straten zijn de katten,’ heeft Santiago Rusiñol gezegd. Mallorca is een bevoorrecht land voor katachtige wezens. Een kat verlangt stilte, orde en properheid, net als een scholastische filosoof: het rumoer van de wereld houdt hem van zijn meditatie af. Katten en kanunniken vertonen overeenkomsten. Zo hebben ze dezelfde buurt gekozen. De aristocratie en de burgerij houden ook van rust. De entourage is er geschikt voor. Ik zal niet nog een keer beschrijven hoe een oud huis op Mallorca eruitziet; min of meer zoals de Leonese en de Catalaanse huizen eruitzien. Fraaie schilderijen, al zie je onverhoeds niet wat erop geschilderd staat; luie stoelen en barokke bedden met damasten gordijnen. Op die bedden liggen veel matrassen: men slaapt er lekker op.

Aan de andere kant van de stad, in de buitenwijken, El Terreno, Gènova, roert zich een kolonie, een wereldje dat bestaat uit schilders, toeristen en dames die roken. Het zijn rare lieden, die baden in de winter en met de rug naar de godsdienst leven. Ze brouwen duivelse cocktails. Ze houden dansavonden en theevisites. De bewoners van de oude buurt doen net of ze er geen notie van nemen. Zonder moed of zin om hun de oorlog te verklaren, verklaren ze hen onbestaand. ‘Geloof u, Monseigneur, dat we de komende maand in Frankrijk zullen zijn, hersteld

in onze voorrechten?’ vroeg rond 1792 een oude prelaat aan een mede-emigrant. En de ander antwoordde, nadat hij een snuifje tabak had genomen: ‘Monseigneur, ik zie niet in waarom niet.’ Een enkele inlandse dame bestelt op de schier liturgische theebransjes in de sociëteit inmiddels cocktails van gin en vermout. Twee van hen waagden het met carnaval een sigaret op te steken. De lucht is zwanger van voortekenen... Maar de oude buurt heeft niets in de gaten. Op de stranden was het verboden voor mannen om het deel te betreden dat voor vrouwen was gereserveerd. De Amerikanen onttrekken zich aan deze wet door zelf het deel van de mannen te betreden. Wellicht volgt een enkele opgewonden Mallorcanse hen na. De oude buurt heeft niets in de gaten.

De edellieden, de kanunniken en de katten leven in een eeuwige siësta. De klokken van de kathedraal orden traag en luidruchtig hun bestaan. Bij het vallen van de avond gaan de dames naar de noveen en bidden voor de voorvaderen. Ze stammen allemaal af van de Verovering van Mallorca. Het gewicht van de eeuwen sloopt hun ruggen en maakt ze ongeschikt voor actie. Passiviteit staat gelijk aan moraliteit. Bovenal geen kabaal, geen onrust. Niemand komt aan de in perkament gebonden werken in de boekenkasten. Niemand bezichtigt in de salons de donkere schilderijen, waarop niets te zien is. Edellieden, kanunniken en katten geven zich loom over aan de verdovende moraal, die nog niet op de lijst met verboden middelen van het Directoraat-Generaal van Gezondheid staat.

Aan zee, aan de voet van de bergen met geurige pijnbossen, verheffen zich de grote hotels: Hotel Oriana, Hotel Mare Nostrum, Hotel Pollentia... In Pollença – en dat is symbolisch – heeft de bliksem net een romantische pijnboom verwoest die door een roemrijk dichter was vereeuwigd. Daar waar de titaan de elementen trotseerde, zitten banale dames uit den vreemde met zilveren en zorgeloze

uithalen te lachen in hun badpakken. De verheven majesteit van het landschap wordt verstoord door de dynamiek van de sport, de onbetamelijke moderne danspartijen en de stemmen in vreemde talen. Soms brengen zondige kranten als *De Strijdkreet* besprekingen van die feesten, waarbij ze een beroemde of schandalige gast op de internationale salons aanhalen: Mme. Tassin, Prins Antoine Bibesco, prins Kalidassa. De oude buurt, opgesloten in zichzelf, heeft niets in de gaten en gelooft niet in exotische titels.

In de schaduw van de gotische kathedraal, begonnen in de dertiende eeuw door Jacobus I, in een 'statig en sober' huis met open portaal, woont Gabriel Alomar, publicist van 'vooruitstrevende ideeën', wiens naam alleen al de geest in treurnis dompelt. De oude dames slaan de ogen neer als ze langslopen voor dat huis, dat zo ingetogen oogt dat het bewoond had kunnen worden door een eerbiedwaardige priester. Velen slaan een kruis. Die helaas vermaarde naam is een wanklank in de buurt. Hoe pervers hij ook is, hij doet persoonlijk niemand kwaad en hij beledigt ook geen kapelaans. De buurtbewoners hebben ten slotte zijn talent erkend, zolang hij er maar niets mee doet op Mallorca. Gedogen is gemakkelijker dan haten. En zij willen bovenal verder dutten.

In die buurt, kortom, en tussen die aristocratische burgerij van de negentiende eeuw, zal Dhey zijn verhaal situeren. Het zal onvermijdelijk beuzelachtig overkomen. Als die personen zo verstoken zijn van levenskracht, hoe is Dhey dan op het idee gekomen een roman over hen te schrijven? Dhey heeft niet echt een roman willen maken. Dhey lijkt nogal op de wezens die hij portretteert: geen drama's en geen grote gebaren. Het kleine is evenveel waard als

het grote. Luchtig, zonder er veel geloof aan te hechten, omdat het de moeite niet waard is, heeft Dhey in het zachte licht van de humor enige minieme levensmotieven willen optekenen... Obdúlia Montcada is zojuist gestorven. De barones van Bearn is geruïneerd. De dochters van dona Maria Gradolí, broodmager, zuur en zonder bruidsschat, komen niet aan de man. Albion en Noord-Amerika introduceren meer en meer hun verdorven gewoonten. Het is al niet meer eenvoudig om op de betoverde stranden van Pollença of Santa Ponça de ogen te sluiten voor de goddeloze taferelen van ongeklede blondines... 'De zonen van God,' staat er in de Bijbel, 'zagen dat de dochters van de mensen mooi waren en ze minden hen.' Noord-Amerika en Albion willen Mallorca niet met geweld veroveren: Satan bedient zich tegenwoordig van listige middelen. Venus is het perfecte oplosmiddel van de tradities. Enige zonen van goeden huize, bruin en argeloos als grote kinderen, leren Engels en dansen en zwemmen met de exotische blondines. Daar valt niets tegen te beginnen: het noodlot zal zich onverbiddelijk voltrekken. Maar voordat alles teloorgaat, zou Dhey graag enige voorbeeldige scènes die zich in zijn jeugd hebben afgespeeld willen vastleggen.

I
EEN PORTRET MET ENIGE
GENEALOGISCHE GEGEVENS

Die dag beseftte Obdúlia Montcada, weduwe van Bearn, dat ze doodging. Ze behield op haar vierentachtigste hetzelfde heldere en uiterst beperkte bevattingsvermogen dat ze op haar vijfentwintigste had. De fundamentele waarheden die dona Obdúlia had opgedaan waren eenvoudig: ze wist dat huizen met nauwe portieken huizen van het plebs zijn, dat de adel van Palma de voornaamste van de wereld is en dat de familie Montcada de voornaamste van alle families van Mallorca is (zijzelf, praktisch een analfabeet, had de vier boekdelen gelezen over het leven van de zalig verklaarde Joan de Montcada, die de bisschopszetel van Valencia bezette in de tijd van Filips III en eraan bijdroeg dat de Heilige Koning de Moren uit Spanje verdreef). Dona Obdúlia beseftte ook dat de wereld verdeeld is in twee grote groepen: die van de verstandige mensen, die denken zoals zij, en die van de gestoorden, die een andere mening zijn toegedaan. Ze had een goed geheugen: ze herinnerde zich dat haar echtgenoot in 1869 een handtekening kreeg van Don Carlos, en dat in 1912 haar juwelen, in het bijzonder een dat 'De Komeet' genoemd werd, geprezen werden door een Valois.

Ze hield van feesten en drukte en ze betreurde het dat fatsoenlijke mensen in Palma zich niet meer vermaakten. Het platteland verveelde haar, behalve als decor voor maaltijden en theeën met veel genodigden. In vroeger tijden had ze altijd gasten op haar landgoed Ses Colomes, maar dona Obdúlia was alweer jaren in de greep van de schraapzucht. Tegenwoordig at ze nooit meer thuis. Ze vond het normaal dat haar familie haar onderhield, en

slechts nu en dan gaf ze zich, om haar gedrag te rechtvaardigen, over aan attenties jegens haar familieleden, aanvoerend dat de eenzaamheid haar kwelde. Ze was dol op vage frasen. 'Jullie houden van Obdúlia,' zei ze dan, 'en Obdúlia, die dankbaar is, zal niet vergeten wie lief voor haar is.' Deze woorden uit de mond van de rijke en tachtigjarige weduwe sorteerden altijd het gewenste effect. Maar dat gebeurde niet elke dag. Gewoonlijk sprak de dame in goyeske bewoordingen en voer ze uit tegen haar familieleden om de kleinste ergernis. Haar mondaine instinct, aangescherpt door vele jaren van sociale contacten (en we moeten de kracht van de instincten onderstrepen in dit rudimentaire temperament), maakte haar spaarzaam met attenties, want de ervaring had haar geleerd dat hoe lomper ze deed hoe meer ze gefêteerd werd.

Fysiek was deze dame een exponent van de tijd van koningin Isabella geweest, met pronte borsten en opzichtigte toiletten, om op hoge leeftijd te verschrompelen tot een karikatuur van een breekbaar popje. De jaren, die niets ontzien, verzwolgen haar bekoorlijke rondingen. Haar handen en haar voeten waren vorsteljk. Haar geest waarde nog rond in de tijd van Isabella.

Die dame vertegenwoordigde de ziel van een maatschappij die verdwijnt. Vandaag de dag zijn de oude families van Mallorca totaal uitgedoofd, maar zo is het niet altijd geweest. Onze grootmoeders hebben een tijdperk gekend dat weliswaar niet schitterde door verstand maar wel door vitaliteit: het was een vreemd tijdperk, vol duistere vooroordelen en onverdraagzaamheden, en tegelijkertijd van geesten die de gevestigde orde beleden maar zich er niet aan stoorden. Don Francesc Villalonga van Ca'n Escalades weet daar alles van. Hij heeft met dona Obdúlia gedanst en zou haar symbolische dood veel beter dan wij kunnen beschrijven. De dame over wie we het hebben heeft originele en vulgaire instincten; ze is hartstochteljk en

wispelturig. Doordat ze nooit nadenkt over haar daden, lijken ze soms ingegeven door een innerlijke stem... En zo neemt haar onnadenkendheid bijbelse vormen aan. Bij gelegenheid profeteert ze. De duivel, schilderachtig als hij is, heeft haar begiftigd met alle geheimen van de expressie, die altijd stoutmoedig en niet zelden passend is en van een volkse ongedwongenheid.

De liefhebbers van bloedonderzoeken, die de laatste tijd van erfelijkheid een wetenschappelijke wet willen maken, zouden de interessante psychologie van dona Obdúlia hebben verklaard aan de hand van haar stamboom. Dit zijn duistere kwesties en het is riskant om hier uitspraken over te doen. Dona Obdúlia was het product van een ongelijke verbintenis. Haar opa, de heer van Ca'n Moncada, was op zijn zestigste getrouwd met een meisje van bescheiden komaf dat stierf bij de bevalling. Aan moederskant had dona Obdúlia een ambachtelijk familielid en een nichtje dat rondscharrelde in de *music halls* van Barcelona of Valencia. Aan vaderskant telde ze onder haar voorouders piraten (de grondleggers), kooplieden, baronnen en heiligen. Allemaal leefden ze erop los in hun jeugd en waren ze vrekken en braveriken op hun oude dag: de ontwikkeling van evenwichtige mensen.

En tot zover het voorgeslacht. Émile Zola heeft de beroemde boom van Les Rougon-Macquart zo grondig uitgekamd dat de lezer van de wijs raakt en niet meer weet welke conclusies hij moet trekken. De gravin van Pardo Bazán spreekt onbevangen haar verbijstering uit als ze constateert dat een overgeërfde neurose en alcoholisme aan die beroemde boom transformeren in genialiteit, perversiteit, waanzin, enzovoorts. En ze roept uit: 'Op de keper beschouwd functioneert erfelijkheid als een soort joker.' We vermoeden dat erfelijkheid vooralsnog niet meer behelst dan dat. Als we begrijpelijk willen zijn, kunnen we beter niet al te diep graven. Rest ons te zeggen, want dat

waren we vergeten, dat dona Obdúlia geen kleptomane was, al waren haar vader en haar grootouders gewend om het schrijfpapier en de geïllustreerde tijdschriften mee te nemen uit de Kring van Mallorca.

II DE EERSTE OGENBLIKKEN

De salon en de echtelijke slaapkamer van dona Obdúlia, een hemelbed met imposante gordijnen – een ware cascade van purper. Muren, ook met rood bekleed. De piepkleine en weelderige slaapkamer is een reliekschrijn. Denkt u niet dat u de dame die achter de gordijnen ligt te rusten te zien krijgt. En toch zijn deze stilte en deze sereniteit hoogst dramatisch. Stelt u zich het tafereel voor: het huis is groot, een beetje vervallen. Hal, cour d'honneur en weelderige salons. Ook de dame was arrogant, machtig. De dame die – klein, breekbaar, gerimpeld – ligt te rusten achter een oogverblindende cascade van purper.

Dona Obdúlia ligt een moment roerloos in de eenzaamheid van de kleine kardinaalrode kamer. De dood heeft op de deur geklopt. Wanneer het nieuws bekend wordt, zal er een schok door de stad gaan. Nu is de stilte indrukwekkend. Hal met pilaren, cour d'honneur, zalen met vijf meter hoge plafonds, een paar oude dienstmaagden, een aftandse koetsier... En achter het purper een geslonken popje van in de tachtig, vroeger weldoorvoed. Alleen Remei Huguët, zoet en alomtegenwoordig, staat achter de gordijnen. Zachtjes fluistert ze in het oor van een dienstmaagd.

‘Ze gaat dood. Ze is koud, koud... Ik zeg je dat ze doodgaat.’

De dienstbode wil de dokter en de biechtvader roepen maar Remei houdt haar tegen. Jazeker, dat moet gebeuren, maar ordelijk en zonder het hoofd te verliezen.

‘We moeten nog zoveel doen... In de ronde zaal zijn nog geen gordijnen en tapijten. Hoe moeten we bezoek ontvangen in een zaal zonder gordijnen? Alles op zijn tijd,

Tonina. Natuurlijk moet ze communiceren, maar waar zijn de spullen voor de communie? Dan moeten we maar kandelaars en een lampetkom gebruiken. Wat zeg je? Is er ook geen zilveren wasschaal? Dat kan niet waar zijn! Luis-ter, nu ik eraan denk: het tafelzilver moet geteld worden. Alle kasten moeten op slot, Tonina... Alles op slot, meid. Lieve hemel, wat een gedoe geeft een dode in huis...'

Tonina liep weg en de tengere Remei bleef midden in de salon staan. Ineens lichtte haar gelaat op, ze glimlachte en toen ze haar gezicht in de plooi had liep ze op het bed af en zei op luide, muzikale en optimistische toon:

'Dona Obdúlieta, lust u nu geen eierdooier met een scheut melk?'

Vanachter het damast klonk een ongearticuleerde stem en Remei keerde terug naar het midden van de salon.

'O, mijn God,' verzuchtte ze en ze streek met een vinger over het marmeren blad van een console. 'Stof... Wat zijn ze toch nalatig... Wij zullen ook tot stof vergaan...'

De barones van Bearn moest gewaarschuwd worden, dat sprak. Maar Remei aarzelde: de barones was per slot van rekening schoonfamilie, een verre nicht van de koude kant. Dona Obdúlia houdt niet van haar, dacht ze. Als ze geen Bearn was, zou ze zich niet met haar afgeven. Enige dagen eerder had Remei, nadat ze er jaren en jaren op geaasd had, gedaan gekregen dat dona Obdúlia een testament ten gunste van haar maakte. Dat kon beter geheim blijven om geen aanleiding te geven tot commentaar. De zieke was de kluts kwijt en ze zou iets doms kunnen doen, een nieuw testament opmaken, zich opwinden. Arme mevrouw, op haar leeftijd...

Terwijl zij opging in deze behoedzame overwegingen, hadden de dienstmeiden de buurt in opschudding gebracht en het nieuwtje ging als een lopend vuurtje door de stad. De barones was de eerste die binnenkwam.

'Wat is er met tante aan de hand?'

Zij en Remei keken elkaar aan. Ze waren vijandinnen maar ze schonken elkaar een glimlach. Remei had vochtige ogen. De barones, tegen de vijftig maar ze oogde nog jong, dreef haar beminnelijkheid ten top door een arm om het middel van de ongenegen juffrouw Huguet te slaan en samen staarden ze naar het monumentale bed van de zieke.

‘Wat is er aan de hand, tante?’

De stervende maakte een specifiek gebaar: ze glimlachte en hief haar rechterhand langzaam op en wreef met haar duim twee keer langs haar wijsvinger. In gewone taal betekende dit: ‘Ik taai af.’

‘Hebben jullie de biechtvader laten komen?’

‘Nog niet. Ik wilde niets beslissen zonder u te spreken. Ik heb eerst alle kasten op slot laten doen en het zilver laten tellen. We moeten tapijten leggen en...’

‘Heel goed, Remei, maar de priester gaat voor. Ik wil niet dat tante naar de andere wereld gaat zonder sacramenten. Laat ook de dokter komen.’

Mevrouw Curt kwam met veel ophef binnen, uitroepend dat ze het nieuws niet kon geloven; Xim kwam binnen, een jongen die Abdullah-sigaretten rookte, neef van de barones; dona Maria Gradolí kwam binnen met haar twee lelijke en kribbige dochters. Ten slotte, een stille verschijning: de hoofdredacteur van het weekblad *De Kampioen*, doof en verlept als een sacristiebloem.

‘Maar dona Maria Antònia, wat is er aan de hand? Wat is er gebeurd?’

‘Het ziet ernaar uit dat tante doodgaat. We hebben de biechtvader verwittigd.’

Dona Ramona Curt vond de kilheid van de barones kwalijk. Ze wijdde er zelfs een redenering aan: Als ze veinst is het een leugen, en al ze eerlijk is dan heeft ze geen hart, duidelijk zat. Ze heeft altijd naast haar schoenen gelopen, oordeelde ze. Ze vindt zichzelf deftiger dan

ons allemaal en ze zit tot aan haar nek in de schulden... Ben benieuwd wat er gaat gebeuren, want als ze naast de erfenis grijpt... Als ik haar was zou ik die Remei niet vertrouwen. Sukkels zijn het...

Ze bedoelde de aristocraten. Zij was er geen maar ze had wel veel duiten. Remei kwam binnen en zei:

‘Als u wilt maak ik de tafel voor de ceremonie klaar. De koetsier helpt me wel.’

Ze liep de kamer weer uit.

‘Ze is heel vlijtig,’ zei mevrouw Curt. ‘Ze weet niet wat luiheid is. Ze is ook zo mager...’

Dona Maria Antònia stak haar hoofd tussen de bedgordijnen maar ze kreeg geen woord uit de zieke.

‘Herkent ze u niet?’ vroeg dona Ramona.

‘Jawel,’ zei de barones, ‘maar ze moet rusten.’

‘Ze heeft haar helemaal niet herkend,’ zei de ander zachtjes tegen dona Maria Gradolí.

Remei kwam weer te voorschijn, gevolgd door de koetsier die een wankele tafel droeg.

‘Hier, Joan. We bedekken hem met damast. En daarover leggen we een kanten tafelkleed. Dona Maria Antònia, heeft de zieke geen communiestel? Want anders moet iemand ons dat lenen. Of niet?’

‘Stuur maar iemand naar mijn huis. Doe wat je wilt.’

Dona Ramona kon en wilde zich niet inhouden.

‘Die Remei,’ herhaalde ze, ‘weet niet wat luiheid is. Ik word al draaierig als ik haar de kamer in en uit zie vliegen. Ik heb veel te tere voeten...’

De barones deed haar mond niet open. Dona Ramona vervolgde met een ‘ze toont wel erg veel belangstelling voor de zieke’ dat ook onbeantwoord bleef.

Twee oude dienstmeiden kwamen binnen met een stuk rood damast dat zo te zien loodzwaar was.

‘Tante Maria Antònia,’ zei de jongen die Abdullah-sigaretten rookte, ‘waar is dat jonge dienstmeisje gebleven?...’

‘Die heeft ze niet meer,’ zei de barones. ‘Ze is er vorige maand vandoor gegaan.’

De jongen die Abdullah-sigaretten rookte was net terug uit Barcelona. Hij zweeg en keek met een vaag poëtische blik naar een fluwelen bank die in een hoek van de zaal stond. Remei had bedroefd de hoofdredacteur van *De Kampioen* voor haar rekening genomen, over wie gezegd werd dat hij in het verleden verliefd was geweest op de zieke.

‘Tot op het laatste moment,’ zei Remei, ‘zag ze er patent uit. Op haar vijftigste was ze een meisje, echt een meisje, een baby. Ik weet nog dat ze weduwe werd. De dode had haar niet verdiend. De Bearnns hebben de naam er goed uit te zien maar don Ramón was lelijker en ouder dan zij. Dona Obdúlia is heel deugdzaam geweest voor zo’n begeerlijke vrouw, en ze heeft haar goede naam hoog gehouden. Ik houd van haar als van mijn moeder. En om haar te zien sterven...’

Ze pinkte een traan weg.

‘Die Remei,’ vervolgde dona Ramona haar betoog in het oor van mevrouw Gradolí, ‘is een komediante. Wie wordt haar erfgename? Want dona Obdúlia moet heel rijk zijn. Alleen de opbrengst van Ses Colomes al... En dan heb ik het nog niet over Campanet...’

‘En haar aandelen in rederij Isleña Marítima,’ voegde dona Maria eraan toe.

‘En haar juwelen. En haar jurken,’ verzuchtten haar dochters. ‘Ze had een collectie jurken. En haar veren? Die *pleureuses*...’

‘Ze had er veel en van de beste soort. Haar diamanten...’

‘Dat zeg ik...’ riep dona Ramona uit. ‘Straks windt Remei haar om haar vinger en heeft de familie het nakijken.’

‘Ik zou zo’n streek voor niets ter wereld uithalen,’ bromde dona Maria.

‘Ik anders wel,’ zei de jongeman die Abdullah-sigaretten rookte. ‘Als ik Ses Colomes krijg, dan doe ik mee. En als ik de aandelen in Isleña krijg ook.’

‘Wat moet je met zoveel duiten, gek?’ vroeg een van de juffrouwen Gradolí.

Hij lachte.

‘Wat ik ermee zou doen, kan ik beter niet vertellen.’

Dona Ramona smoesde voort.

‘En dat mens in Barcelona, wordt die ingelicht?’

‘Ik weet niet wat Maria Antònia ervan vindt. Ik zou haar niets laten weten.’

‘Wie, mama?’

‘Niemand. We praten over dingen die jullie niet interesseren.’

In weerwil van de bewering van hun moeder leken ze heel geïnteresseerd.

‘Ga maar op het balkon kijken naar de mensen die voorbijkomen.’

‘Maar er komt helemaal niemand voorbij.’

‘Dan kijk je maar of de biechtvader er al aan komt.’

De dochters gingen voor de balkondeuren zitten, waarvandaan alleen de omheining van een klooster en twee palmen te zien waren. Op de bank hadden de dames een onderonsje met de jongeman die Abdullah-sigaretten rookte.

‘Zou het echt waar zijn wat er over haar gezegd wordt?’

‘Ja, helaas wel. Ze loopt de café-chantants af. Xim heeft haar daar vast leren kennen.’

De jongeman glimlachte.

‘Violeta? Er is geen Mallorcaan die haar niet kent. Ze treedt op in Eden Concert.’

‘En is ze echt een volle nicht?’

‘Achternicht. Haar moeder was een nicht van dona Obdúlia.’

Mevrouw Curt betoonde zich kundig in afstammingskwesties.

‘Ja, dona Obdúlia’s moeder was niet van zo’n goede familie als de Montcada’s.’

‘Mijn hemel, nee,’ stemde dona Maria Gradolí in. ‘Brave mensen, dat wel, maar niet veel meer dan arbeiders. Pas op met Maria Antònia, die praat hier niet graag over.’

De jongeman die Abdullah-sigaretten rookte had lak aan afstammingskwesties en leek een onverstoorbaar innerlijk ritme te volgen.

‘Vroeger liet ze zich Violeta van Parma noemen, maar nu neemt ze genoegen met Palma. Ze hangt daar de aristocrate uit. Mij,’ hij glimlachte ironisch, ‘noemt ze neef.’

‘Dat zou toch niet mogen,’ zei dona Maria, ‘en jij zou je niet met haar moeten afgeven. Vooral jij niet.’

‘Ze woont in een pension in de Carrer del Carme,’ ging de jongen verder. ‘Ze slaapt op een divan en ze rookt een waterpijp net als de Moren. En ze heeft een badkamer...’

‘U wilt toch niet beweren dat u zelfs haar badkamer kent?’ informeerde dona Ramona schalks.

Remei Huguet was stilletjes naderbij gekomen en wist een zinnetje op te vangen.

‘Ze heeft een bad van zwart marmer.’

Remei slaakte een gil.

‘Van zwart marmer? Dat is ongehoord! Ik kan het niet aanhoren! Ik kan het niet aanhoren!’

Ze vluchtte weg maar kwam meteen weer terug.

‘Vindt u niet dat don Valentí er lang over doet? Ik laat nog een keer navraag doen in de kerk. Wat vindt u van het altaartje? Let speciaal op het kantwerk. Ik zal meteen aan dona Obdúlia vragen wat ze ervan vindt.’

Ze haalde diep adem, zette een andere stem op en riep op muzikale, lichte en optimistische toon:

‘Dona Obdúlia, hebt u het altaartje gezien? Zal ik de gordijnen openhouden zodat u het kunt zien? Wat zegt

u? Wablief? Ja, mevrouw, ik zal het doorgeven... Ze zegt,' vervolgde ze, zich tot de dames richtend, 'dat de lantaarn boven de voordeur niet te vroeg moet worden aangestoken want de gasrekening wordt onbetaalbaar, en dat ze een paar droge vijgen aan het paard moeten geven. Arm dier, het zal er flink op achteruitgaan met haar dood. Het komt misschien nog aan zijn einde in de stierenvechtersarena. Elke middag, voordat ze uit rijden ging in de koets, gaf dona Obdúlia hem een droge vijg. Het diertje hinnikte van vreugde als ze de trap afkwam. Ze zei dat hij haar herkende aan haar geur, maar hij stond te trappelen om de vijg toegestopt te krijgen.'

De hoofdredacteur van *De Kampioen*, die zijn mond niet had opengedaan, begon ineens te praten.

'Het lijkt wel gisteren... Die soirees... Het is net alsof ik Aina Cohen nog in die hoek zie,' en hij wees op dezelfde fluwelen bank waar Xim naar keek, '*Het Boerinetje* voordragend in klederdracht...'

Remei Huguet had haar antwoord klaar:

'Als de muren konden spreken... Dertig jaar geleden... U had dona Obdúlia eens moeten zien dertig jaar geleden, als ze zich kleedde om naar het bal van de Kring te gaan. Zo elegant... Precies op deze plek, voor diezelfde spiegel, met de naaister op de knieën... Helemaal behangen met diamanten...'

III DERTIG JAAR GELEDEN

De dame die vandaag sterft is een oudje, maar we hebben gezegd dat ze in vroeger tijden, dertig jaar geleden, een weelderige, ravissante vrouw was. Wil de lezer even teruggaan naar het jaar 1890? Spanje heeft zijn overzeese koloniën nog niet verloren, al doet het hard zijn best. Wilt u dona Obdúlia zien terwijl ze zich kleedt om naar een bal van de Kring te gaan? Het is een tamelijk indrukwekkende ceremonie en bijna even openbaar als het befaamde *lever* van de koningen van Frankrijk. De gebeurtenis vindt plaats in de eerste rode salon, voor een grote spiegel. Een naaister en twee dienstmeisjes zijn in de weer en rennen af en aan, bewust van hun verantwoordelijkheid. Remei Huguet treedt op als directrice en heeft de sleutels van de commodes en van het juwelenkistje. Remei is tener, slim, en heeft een naïef gezicht. Ze kent de hele stad. Ze zeggen dat ze niet jong is en nooit geweest is, maar ze ziet eruit als een meisje. Ze heeft een lieve stem, waarmee ze suikerzoet kan vleien.

‘Hier, dona Obdúlia, probeert u deze *pleureuses* eens... Ze zijn heel gewild, die *pleureuses* op het hoofd! Ziet u? Hier op uw borst zou ik een diamanten broche dragen. U heeft niet voor niets van die prachtige juwelen... U zou furore maken... De burens hebben me gevraagd of ze u mogen zien voordat u vertrekt. En de kokkin is ook helemaal nerveus. Geweldig. Ontiegelijk elegant. Ik kan u verzekeren dat u vanavond furore zult maken.’

En nadat dona Obdúlia zich had laten zien aan het personeel en de burens begaf ze zich naar de Kring, waar ze werkelijk bewondering afdwong.

‘Kijk dona Obdúlia eens, ze danst met de kapitein-

generaal. Ze is razend knap. Haar décolleté heb je vast al gezien.’

‘Hoe oud zou ze nu zijn?’

‘Dik in de vijftig. Maar nog steeds...’

Het oordeel van de mannen was ronduit vleierend. De dames – jaloers, dat spreekt – waren hatelijker:

‘Vinden jullie dat goed staan, al die veren?’ vroeg dona Maria Gradolí.

‘Ja, ze zeggen dat ze in Madrid in de mode zijn, dat de markiezin van Squilache...’

‘Ik vind dat Obdúlia er de laatste tijd een beetje bij loopt als een papegaai. Ik zal er wel niets van begrijpen, maar om nou zo’n bos stoffige veren...’

In die tijd nuttigden de dames een sorbet en lange vingers zonder hun handschoenen uit te trekken, wat nog niet zo gemakkelijk was. Dona Obdúlia, opgevoed in een aristocratisch nonnenklooster, at als een chique kat. Ze zorgde er echter wel voor dat ze genoeg naar binnen werkte, wat haar op kritiek kwam te staan.

‘Dit is haar derde roomijs met de bijbehorende lange vingers. Kijk, nu serveren ze haar champagne.’

Ze werd omringd door aanbidders. Ze zeiden dat ze veel pretendentes had maar dat ze niet kon kiezen.

‘Als Bearn eens een oog zou opentrekken! Hij is nog geen vier jaar dood en zij heeft de rouw al afgelegd, alsof het de gewoonste zaak van de wereld is.’

Twee heren op leeftijd deden retrospectieve kronieken herleven.

‘En hoe zat het ook alweer met die oppasser van de overledene?’

‘Er werd veel over gekletst... Wat zal ik zeggen? Bearn was zowat twintig jaar ouder.’

‘Maar met een oppasser...’

‘Dat zeggen ze. Hij was de zoon van een pachter van mij. Ik zal niet beweren dat ze te ver zijn gegaan, want die jon-

gen was nogal onnozel, maar zij was smoor op hem... En, in één woord, ik heb de dasspeld gezien met een briljant die zij hem cadeau had gedaan.'

'Een echte briljant?'

'En behoorlijk groot.'

'Dat is ongehoord!'

Aartshertog Ludwig Salvator liep op haar af om haar te groeten. Het was een maanzieke prins die het hof van Franz Joseph ontvlucht was om de zon en de vrijheid van de Middellandse Zee op te zoeken. De schommelingen van zijn dolle en romantische hart beletten hem niet serieuze studies en wetenschappelijke onderzoeken te verrichten in de Duitse traditie. De aartshertog kwam in 1867 voor het eerst naar Mallorca, incognito reizend onder de naam graaf Neudorf. Twee jaar later had hij al de eerste delen van het onmetelijke *Die Balearen* gepubliceerd. Hij werkte hard en hij liet zijn secretarissen werken.

'Goedenavond, Hoogheid.'

'Ik ben verheugd u te groeten, mevrouw. Hoe maakt u het? Altijd even mooi, even onmatig...' riep de prins, die alle talen van de wereld sprak maar de adjectieven niet meester was. 'Hoe behaagt het feest u? *Pretieuse* vrouwen, niet waar? Waar komt dat woord vandaan? Van *pretty* misschien?' sprak hij voort vanuit een loffelijke leerzucht. Maar dona Obdúlia had geen belangstelling voor filologie.

'Ik heb over het ongeluk met de knecht gehoord, Hoogheid. De baas van Ses Colomes heeft het me verteld.'

'O, heel treurig. Het nieuwe ras dat ik wilde scheppen is een ongelukkige paring gebleken. Ze zijn heel vals en zonder neus geboren. Ik bedoel zonder reuk.'

De prins had niet genoeg aan het door elkaar halen van talen en hij had zijn zinnen gezet op het vermengen van hondenrassen. Nu was een van zijn creaties, een bastaard van een buldog en ik weet niet wat, een knecht tegen-

gekomen, en omdat het pikdonker was en het dier niet kon ruiken, had hij hem verslonden.

‘Heel treurig,’ verklaarde Ludwig Salvator. ‘Alle mensen hebben natuurlijk hun eigen stank... men zegt toch stank?... en de honden herkennen hun baas in het duister. We stinken allemaal...’

‘In godsnaam, Hoogheid,’ protesteerde dona Obdúlia, ‘niet allemaal!’

‘Allemaal, jazeker mevrouw,’ sprak de prins verder, verstrikt in zijn polyglottische *imbrogli*. ‘*Geruch. Odeur. To smell* in het Engels, en ook *stink*. Stank. Dat is het. We stinken allemaal. U stinkt.’

Dona Obdúlia kreeg een rood hoofd:

‘O nee, meneer! Ik stink niet! Uwe Hoogheid stinkt zelf!’

De prins, even geduldig als didactisch, begreep niet waarom die dame zo verontwaardigd was.

‘Jawel, mevrouw, u ook. U, ik, wij allemaal stinken. Elke persoon, net als elke plant, heeft zijn eigen stank.’

Don Obdúlia richtte zich op. Twintig generaties Montcada’s stegen haar naar het hoofd.

‘Uwe Hoogheid is blijkbaar in de stemming voor grapjes,’ zei ze. ‘En ik herhaal: Uwe Hoogheid stinkt zelf.’

Ludwig Salvator heeft nooit begrepen waar de ergernis van zijn vriendin vandaan kwam. Men zei toch stank? *Geruch, odeur, stink, stank?...* Wat de dame betreft, toen ze over haar aanvankelijke verontwaardiging heen was, en omdat ze al met al een goed hart had, kwam ze tot de overtuiging dat de aartshertog een ‘lolbroek’ was en dat hij een grap met haar had willen uithalen, wat eigenlijk best aardig was voor een Habsburger. ‘Ik begrijp niet,’ zei Remei altijd als deze gebeurtenis werd opgehaald, ‘waar dona Obdúlia het lef vandaan haalde om het tegen de Aartshertog op te nemen. Hij was een neef van de konin-

gin! Ze hadden haar wel in de gevangenis kunnen gooien wegens belediging!

Maar dona Obdúlia was niet bang uitgevallen. Ze was moedig genoeg om op te komen tegen een prins en om zes groene, gele of paarse veren op haar hoofd te dragen.

‘Ze was een heel elegante vrouw,’ zei Remei Huguet, dertig jaar later terugdenkend aan die veren. ‘Ze wist zich te kleden zoals men zich niet meer kleedt. En wat een juwelen! En wat een waaiers!... Ze had van alles en heel veel. Ze was de opvallendste vrouw van Mallorca. Zo weelderig, zo vol leven... Heremijntijd! Het is alsof zo’n persoonlijkheid niet ouder kan worden en ook nooit dood kan gaan. Want ze was zo gezond als een paard, God vergeve me. Wat dat betreft had ze niets van een dame. Ik heb haar nooit een flauwte zien krijgen. In die tijd, toen we om niets flauwvielen...’